

HAMZA CELÂLEDDİN

FELSEFE FRAGMANLARI

BEYAZ BAYKUŐ: 97
FELSEFE: 13

HAMZA CELÁLEDDİN / FELSEFE FRAGMANLARI

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevini yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ő.
Genel Yayın Yönetmeni: Özlem Küskü
Editör: Özlem Küskü
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur MuŐtu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Beyaz BaykuŐ: Őubat 2024
Yayıncı Sertifika No. 43196

ISBN 978-625-6608-59-7

© Beyaz BaykuŐ
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 NiŐantaŐı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
facebook.com/beyazbaykusyayinlari
twitter.com/beyazbaykusy
instagram.com/beyazbaykusyayinlari
www.beyazbaykus.com

Destek Dukkan

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul
Tel. (0) 212 613 30 06

Beyaz BaykuŐ Yayınları, Destek Yayınları'nın tescilli markasıdır.

HAMZA CELÂLEDDİN

FELSEFE

FRAGMANLARI

Beden Bilgeliği ve Varlığa Dışlerini Geçirmek Üzerine

*Bu kitabın bütün yazılış sürecine
eşlik eden, yazma sürecimdeki
bütün duygulanışlarıma şahit
olan ve buna tahammül eden ama
tam da son sözde istenci tükenen
ve yaşamını yitiren, çok kıymetli
dostum Fritz Bey'e ithafen...*

*Dostum, ölmedin, bir süre için var
olma gafletindeydin yalnızca...
Ben bu gafleti sürdürmeye kısa bir
süre için devam ediyorum.*

İÇİNDEKİLER

Aklın Şeytaniliği ve Bedenin Bilgeliği Üzerine / 13

Bilmek Üzerine / 25

Okumak Üzerine / 29

“Çok” Üzerine / 33

Uyumak Üzerine / 35

Sessizlik Üzerine / 39

Yükseklere Tırmanma Arzusu Üzerine / 43

Kuyuya Düşmek Üzerine / 45

Tutkular Üzerine / 47

Isırmak Üzerine / 51

Yalamak Üzerine / 55

Koklamak Üzerine / 57

Başıboş Olmak Üzerine / 59

Evlilik Üzerine / 61

Üniversiteler Üzerine / 65

Asıl Cehalet Üzerine / 67

Yürümek Üzerine / 69

Hastalanmak ve Yaralanmak Üzerine /	73
Bedenimizin Zavallı Düşürülüşü ve Esirliği Üzerine /	77
İntihar Üzerine /	79
Ve Nihayet: Ölmek Üzerine /	83
Ama... Şu An Üzerine /	85
Keyfen Bir Not: Şaraba Su Katmak Üzerine /	87
Güncel: Naçizane Bir Çözüm Önerisi /	89
Son Söz /	93
(İlgilisi İçin) Otobiyografik Son Söz /	95

Okunması Elzem Bir Önsöz

En baştan belirtmem gerekiyor ki bu metin çağımız için ve çağımızın yaygın kültürel kanaatlerine yönelik bir saldırı ve bir baltalama girişimidir. Kendi konfor alanını ve yalan luna-parkını kaybetmek istemeyen okur, daha şimdiden bu sembol yığınını terk edebilir ve elbette bu terk ediş saygı duyulması, anlaşılması gereken bir tercihtir. Ama belki yeni bir şey öğrenirim, bu metin bana bir şey katar, kendimi geliştiririm ümidinde ve daha doğrusu yanılığında olanlar da bu kâğıt parçalarını çok daha iyi biçimde değerlendirebilir: Sözelimi yakarak, birkaç saniyelik sıcaklık hissi karşılığında ve bu hiç de yabana atılacak bir değerlendirme biçimi değildir; hatta pekâlâ çok geçerlidir. Dünya tarihi, birkaç saniyelik sıcaklık hissini kazanmak için neler feda etmemiştir ki: Belki de milyar yıllarını...

Gel gelelim, kendimce geçerli gerekçelerle zihninizde patlamak üzere olan bir dinamitten başka bir şeyi temsil etmeyeceğim savunduğum bu perspektif bütünüyle. Ve hiç de

emin sayılmam bu perspektifte ve zaten emin olsaydım bu perspektifi açığa çıkarma, dile getirme, kanaate sunma gibi bir cesarete ve kararlılığa sahip olamazdım. Dolayısıyla daha en baştan belirtmek elzemedir ki on iki sene boyunca edinmiş olduğum bu tikel perspektif yalnızca beni bağlıyor, herhangi bir ortak, kolektif, evrensel, objektif kavrayışın temsilcisi ve sözcüsü değilim ben. Yalnızca bir şeylerin bana görünüşünü aktaracağım ve bu sizin için asla bağlayıcı değil. Herhangi bir gizemi açığa çıkarmayacağım. Hakikati kucağınıza vermeyeceğim. Hatta üzgünüm ki kucağınızda bulunan hakikate de kastedeceğim ister istemez. Kendini kendi kucağına almış ve kucağındaki “kendi”ye kastedene saldırmaya meyyal özne-ye de hiçbir itirazım yok, dilediği kadar dayağa da teşneyim ve hatta talibim. Hayatım boyunca hiç fiziksel olarak dayak yemedim, belki de ihtiyacım olan budur. Döve döve beni rasyonel yapar birisi belki. Ama ricam odur ki yüzüme ve karnıma vurmayınız. Yumruğunuza ve tekmenize kuvvet, sırtıma ve diz altıma enerjinizi dökebilirsiniz pekâlâ...

Buradaki sözü uzatmaya pek niyetli değilim ama son olarak şu paragrafı ekleyeceğim: Bu metin en genel anlamda bir itirafname ya da bir pekâlâ bir vasiyetname olarak algılanabilir. Arzum odur ki bu son kitabım olacaktır. Bu metinden sonra yayımlayacağım herhangi bir kitap için, biliniz ki beni ayartan rasyonel şeytandır. Felsefi anlamda eteğimdeki tüm taşları dökeceğim bu kitapta, daha doğrusu umudum ve idealim odur. Düşmanınız olmayı da göze alacağım, battaniyenizin altında saklamak isteyeceğiniz bir masum da. Ama ikisi olmak için de çok toy olacağım; ne yeterince masum ne de yeterince şeytan olabilirim, bunun için yeterince yetenekli değilim. Dolayısıyla bütün tarih için bir hiçbir şey olmaya gayretkeş davranacağım doğal biçimde.

Bu metni çoğunlukla sarhoş biçimde kaleme alacağım ki herhangi bir süzgeçten geçirmeyeyim. (Editörüme de bir not düşünüyorum şimdiden; hayır, bir anlatım bozukluğu değil o, sadece bir sözcük oyunu, Herakleitos gibi oyun oynamayı seviyorum ve hakikatin oyundaki ciddiyette var olduğuna inanıyorum.) Bu parantez içiyle saçmalamak için de kendime bir alan açmak istiyorum: Kimi savrulmalar olacaktır, çelişkiler, saçmalamalar, sayıklamalar... Bunları kendim için dert etmiyorum. Bir yazar için bunlar olağan olmalıdır ama bir okurun bunları ne kadar kafaya taktığı konusunda da tecrübe sahibiyim. Gerçek bir zihin akışına dahil olmayı göze alıyorsanız, tıpkı kendi zihin akışınızda olduğu gibi bir savrulmayı da göze alıyor olmanız gerekir. En baştan başlayıp bir sona erdirmeyi planladığım bir metin yok önümde; bir ana fikir olarak yürümek var yaşam fikrinin üzerinde ve bunun elbet o yana ve bu yana savrulması gerektiğine inanıyorum. Bir tutarlılığın, art ardalığın, peş peşeliğin, sağduyudan kaynaklanan bir tamamlanmışlığın, felsefi bir simetrinin peşinde değilim. Bir bozgun biçimi olarak, bir adımın diğer adımı izlemesinin tarih için görünürde elzem, pratikte geriletici olduğu kanaatine sahibim. Önsözümün son cümlesini dikkatli kurgulamalıyım, çünkü bu, hem bir başlangıçtır hem de bir son... Uzun uzun düşünüp şu cümlede karar kıldım: Yaşamımı saç kesmeye adanmış bir berber bile, gün gelecek isyan edecek saçlarının kesilmesine...

*“Gülün bir
nedeni yoktur;*

*Gül, yalnızca
açmak için
açar.*

*Ne kendi
gözünü diker
kendine;*

*Ne de bir
başka bakışı
umursar.”*

Angelus Silesius

Aklın Şeytaniliği ve Bedenin Bilgeliği Üzerine

*“Bedeninizde, en derin felsefenizden daha fazla
bilgelik vardır.”*

– Friedrich Nietzsche

Felsefe kurumu, toplumsal kanaatler, bilimsel ya da teolojik yaklaşımlar, merdiven altı baharatçıları, uzay mühendisleri, manavlar, banka esnafları, legal dolandırıcılar, arzuhalçiler, bilumum kişisel gelişimci ve hatta bazen sanat camiası bile; aklın, akıl etmenin, rasyonel ya da uslu olmanın ve rasyonalitenin “iyi” bir şey olduğu noktasında tuhaf bir uzlaşıya sahip oldular çağlar içinde. Bu pekâlâ takdir edilesi bir uzlaşıydı. Hangi uzlaşi takdir edilesi değildi ki! Oh, ne âlâydı o zaman her şey. Herkesin taraf olduğu ortak bir kanaat bulunabilmişti nihayet: Akıl!

Akıllı olmak, uslu olmak, sağduyu sahibi olmak; iyi değil miydi bir pamuk yumağını saatlerce suyun altında tutmak

kadar? Ama o zaman bunca çatışmanın, bunca sürüncemenin, bunca ayrı gayrılığın, zalimliğin ve ötekiliğin nedeni ne olsa idi ki? Herkes aklın önderliğine ve birleştirici gücüne kanaat getirdiyse eğer, birileri gizli gizli aklın önderliğine muhalefet mi ediyordu acaba? Bu muhalefet, aklın egemenliğine nasıl ve ne ölçüde muhalefet edebilir ve mukavemet gösterebilirdi ki? En nihayetinde akıl, olağandışı zayıflıkta her tehdidi alt edebilecek bir güce sahip değil miydi? Kendisine muhalefet edecek küçücük bir azınlığa teslim olacak hali yoktu ya koskoca uzlaşılı erkinin! Ama nasıl oldu da aklın, ahlakın, akılsallığın ve ahlaksallığın geniş kanaati ve tümgüçlülüğünde, böylesi “irrasyonel” bir manzara ortaya çıktı? Akılsallık ve ahlaksallık madem bu kadar muazzam ve kudretliydi, o zaman bu manzaradaki düşman kimdi acaba? Yoksa Descartes’ın “Kötü Cin”i “Tanrı”yı alt edebilme kudretine de sahip miydi?

İşte o “hınzır” soru: Sakın o aranan düşman, aranan fitneci, aranan bozguncu ve aranan şeytan; tam da o “birleştirici gücümüz” zannettiğimiz akıl olmasın? Asla! Akıl, o yücemiz, o ayırt edicimiz, o kutsallığımızın sembolü, o yaşam pınarımız ve o biricliğimiz nasıl olabilirdi ki bir şeytan ve nasıl olabilirdi ki şeytaniliğin kaynağı olsun? Ama ya öyleyse; akıl bir şeytani merkezse ve tüm kötülük, tüm ahlaki zayıflık ve tüm bu vesvese ondan kaynaklanıyorsa? Tanrı’ya dahi atfettiğimiz bu yüce ve kutsal nitelik, aslında varlığımızın derin bir noksanlığından ibaretse? Bu, insansoyu tarihimizin en büyük hayal kırıklığı olmaz mıydı? Nice epistemik kırılmadan geçmiş insansoyu, kaldırabilir miydi acaba bu son darbeyi? Hiçbir şey yokmuşçasına devam edebilir miydi yoksa yaşamına? Ben yanıtı biliyorum; çünkü “insan”ı tanıyorum. Elbet buna da uyumlanacaktır ve kendi varlık gövdesini korumak

adına ya başka lunaparklara sokulacak ya da sokulmak için yeni lunaparklar yaratacaktır.

O halde en başa saralım bu mevzuu. Şimdi pencereden dışarı bakıyorum, çünkü balkonum yok. Bir balkonumun olmasını çok isterdim ve yaşamımın son on beş senesini balkonlu bir evde yaşamının hayali ile geçirdim. Bu hayal size komik gelebilir fakat benim için anlamlı: Zira balkon; ne içerisidir ne de dışarısı ama gel gelelim hem içerisidir hem de dışarısı. Ben de tam olarak burada olmak istedim. Ama yazgım, bu zamana kadar beni bir balkona layık görmedi. Yine de görüyorum pencereden gökyüzünü. Ne kadar berrak, ne kadar taze, ne kadar devingen ve ne kadar delişmen...

Kaç yaşındadır acaba şimdi gördüğüm gök? Ne zamandır oradadır ve ne kadar daha orada olacaktır? Pekâlâ, en üstün ve en yüce yetenekle, yani akılla donatılmış olan ben, ne süre mukavemet gösterebilirim onun ihtişamına? Benim gözlerim, onun varlığı karşısında ne kadar süre daha parıldaşabilir en coşkun biçimiyle? Benim varlığım, onun varlığı karşısında alabildiğine güçlü müdür, yoksa alabildiğine zayıf mı? Benim varlık gücüm, onun varlık gücüyle bilek güreşine tutuşup varlık süresinde onu alt edebilir mi acaba? Geçiniz beni, benim güçlü kolum bilekten sakat zaten. Bütün insanlığın, şu an yaşayan, bütün tarih boyunca yaşamış olan ve bütün tarih boyunca yaşayacak olan insansoyunun bileklerini birleştiresek, onun bileğini bükebilir miydik? Bizim bileğimizi, tüm insansoyunun bileğini akılla, bilme yetisiyle doldurmayı deneyiniz, sonuç ne olurdu sizce? Bütün evrene hâkim olmuş, bütün evreni dizayn etmiş ve yine olsa yine dizayn edebilecek o kutsal, o tanrısal güç ve ondan pay almış olan bizler, bütün gücümüzü birleştirerek göğün bilinçsiz, akılsız,

irrasyonel iradesine karşı gelebilir miyiz acaba? Ama hayır, daha başa saralım mevzuu.

Sahneyi kısa bir süreliğine Nietzsche'ye bırakacağım: Nietzsche metinlerinin her biri çok değerlidir fakat benim en değerli bulduğum metni, *Ahlakdışı Anlamda Doğruluk ve Yalan Üstüne*'dir. Pek çoğunuz bilmez bu metni, çünkü sosyal medyada satılabilir, kısa ve çok "derin" bir cümleye sahip değildir bu metin. Örneğin şey gibi: "Çok uzun süre uçurma bakarsanız, uçurum sizi ham yapar." Neyse, şöyle der bu metinde Nietzsche: "Bir zamanlar, sayısız güneş dizgeleriyle akarak uzayıp giden evrenin kıyıda köşede kalmış bir yerlerinde, bir gökcismi varmış; bunun üstünde yaşayan bazı kurnaz hayvanlar da, bilme yetisini bulup kurmuşlar. Bu, 'Dünya Tarihi'nin en gözü pek ve en yalancı dakikası olmuş: ama işte, yalnızca bir dakika sürmüştü. Doğanın birkaç soluk alıp verişini sonrası, gökcismi donup kalmış; o kurnaz hayvanlar da ölüp gitmişler. – Birisi, böylesi bir fabl kurabilir; ama, gene de, insan zihninin doğa içinde ne denli zavallı, ne denli gölgemsi ve uçup geçici, ne denli ereksiz ve gelişigüzel bir yer tuttuğunu, yeterince serimleyememiş olabilirdi. Zihnin var olmadığı sonsuz zaman süreleri vardı; o yok olup geçip gittiğinde de hiçbir şey olup bitmiş olmayacak."¹

Bu anlatı aslında bir insanlık ifşasıdır. İşte o tümgüçlü, o kutsal, o sorgulanamaz, o tanrısal yetinin, ancak ve ancak bir zayıflıktan ileri geldiğinin ve olsa olsa bir sanrının ya da hüsnükuruntunun sonucu olduğunun apaçık bir ifşasıdır. O halde bana açık görünen ilk vargı şudur: Akılsallık, rasyonelite, bilme yetisi dediğimiz şeyler, evren için zorunlu ve sürekli değildir, evreni akılsallık inşa etmemiştir, akılsallık idame ettirmeyecektir ve hatta insan dışında akılsal olmanın

1. Çev. Oruç Aruoba

ve bilme yetisinin bir geçerliliği de yoktur. Bizim dışımızdaki canlı ya da cansız doğanın böyle bir yetiden ne haberi vardır ne de bu yasalara göre hareket ederler. Onların ne bilme yetisine ihtiyaçları vardır, ne kavram üretmeye, ne ahlaka, ne dil organizasyonlarına ne de aklın yasalarına. Demek ki rasyonel olma yetisi, bir türün (evet, yani bizim, biz problemlilik formlarının) varlıkta tutunmak için zoraki gerçekleştirdiği, doğaya ve evrene anomali olan, yani doğanın işleyiş prensiplerinde yeri olmayan, istisnai bir yetiden ibarettir. Ve varmaya çalıştığım yer itibari ile de şeytani bir yetidir. Peki bu şeytanilik nerededir? Nedir aklın düzenbazlığı, aldatıcılığı, sahtekârlığı?

Öncelikle aklın ilk üretimi, kendini açığa vurduğu temel organizasyon, bütün diğer organizasyonların da yönetmeni, şeytani pınarımız olan ama ne büyük paradokstur ki size şu an hitap etmemi sağlayan araç, “dil” ile başlamak gerekiyor. Çünkü nereden başlarsak başlayalım, ontoloji, epistemoloji, ahlak, estetik, toplumsal paradigmlar, ilişkiselliklerimiz, hukuk ve en nihayet felsefe, varacağımız nokta; dilin sornsallaşmasıdır. Dolayısıyla insansoyunun şeytaniliğini ve aklın çalışma prensiplerini de orada aramak gerekir. Dil nasıl örgütlenmiştir ve nereye doğru evrilmiştir? Dil, Nietzsche'nin de ifade etmiş olduğu gibi yalanlar üzerine ve eğretilemeler üzerine bir uzlaşmadan başka bir şey değildir. Biz varlığımızı aldatmaca üzerine kurgulamak zorunda olan zayıf varlıklar olarak, zayıflığımızı örtbas etmek için dış dünya, kendimiz ve diğer kendilikler arasında “yalan”dan bir köprü kurmak zorunda kaldık. Bu yüzden de bütünüyle yalanlardan oluşan “dil”i icat ettik. Ve dil bize bir varlık illüzyonu kurguladı. Bu illüzyon zaman içinde varlığımızın olmazsa olmazı haline aldı ve artık tüm varoluşumuzu bu illüzyona

borçlandık. Dil yoluyla kurgulanan bu devasa illüzyonun temelinde ise “özne”, “özgür irade” ve “ben ideali” vardı. Dil, bütün bu kurgularıyla, insansoyunu kendi yarattığı bir varlık lunaparkına sonsuza dek hapsetti. Üstelik bu öyle bir hapislikti ki; burada kendimize bir özgürlük inşa edecek kadar çok vakit geçirdik. Ama gel gelelim, birileri kanıksanmış mahpusluğumuzu fark etti.

“Ben, bir devinimdir” cümlesi şimdilik size hiç de anlamlı gelmeyebilir. Bu, pekâlâ anlaşılabilir; zira gerek geleksel felsefe, gerek hukuk, din, ahlak gibi toplumsal kurumlar, gerek bilimler ve sanatlar ve gerekse de dil yoluyla kurgulanmış bütün ilişkiselliklerimiz, devinime karar veren fakat devinime dışsal kalan bir “ben” ideali üzerine kurgulanmıştır. Klasik anlamda “ben”, devinime karar veren bir devinmeyendir aslında. (Kim derdi ki bir gün Aristoteles’e atıf yapacağım?) Varsayılan bu “ben” ya da dilbilimsel açıdan “özne”, devinimden ya da eylemden müstakil biçimde ve özgür seçim/özgür irade yetisine sahip bir varlık formu olarak devindirme kudretine sahiptir ve tüm eylemselliğin de tanrısıdır. Varsayımın dogması şudur ki; ortada bir eylem ya da devinim varsa eğer, muhakkak ki bu devinime neden olan yüce bir öznenin vasıtasıyla ortaya çıkmıştır. İnsansoyu tarihinin tüm yücelik anlatısı bu varsayım ve dogma üzerine inşa edilmiştir: “Ben özgür iradeye sahip bir özneyim ve yüklem, eylem ya da devinim de bütünüyle benim eserimdir.” Peki ya böyle değilse ve bizim “ben ideali”miz, özneliğimiz ve özgür irade kudretimiz yalnızca bir kuruntudan